

Literatuuronderzoek 'Stress en persoonlijkheidsstoornissen'

In opdracht van het EFP heeft drs. C.S. Barendregt een *review* geschreven over het onderwerp "persoonlijkheidsstoornissen en stress". Het gaat om een inventarisatie van de gepubliceerde wetenschappelijke literatuur omtrent de verschillende persoonlijkheidsstoornissen en het concept stress.

Gewelddelicten zijn vaak een samenloop van omstandigheden: op het verkeerde moment in de verkeerde situatie zijn. Stress kan een grote rol spelen in een dergelijke situatie. Stress kan tevens verschillende psychiatrische stoornissen veroorzaken binnen een normale populatie, zoals posttraumatische stressstoornis. Forensisch psychiatrische patiënten ervaren ook stress, maar zijn tevens extra gevoelig voor dit soort omgevingsstimuli vanwege hun psychiatrische stoornis. Het verband tussen stress en persoonlijkheidsstoornissen is vanuit dit opzicht dan ook niet moeilijk te leggen.

Stress kan worden onderverdeeld in acute stress, welke kortdurend van aard is en chronische stress, welke langer aanhoudt (zoals bijvoorbeeld detentie). Aangezien een groot gedeelte van alle forensisch psychiatrische patiënten gediagnosticeerd is met een persoonlijkheidsstoornis is het van belang dat de rol van stress binnen deze groep duidelijk wordt zodat er behandelmogelijkheden gecreëerd kunnen worden. Het doel van deze review is te rapporteren over de relatie tussen stress en persoonlijkheidsstoornissen en een overzicht te geven van de huidige literatuur.

Negatieve gebeurtenissen tijdens de kindertijd

Er is veel onderzoek gedaan naar de effecten van negatieve levensgebeurtenissen op de ontwikkeling van het psychosociaal functioneren, binnen de forensisch psychiatrische populatie. Het meeste onderzoek is gedaan onder patiënten met een borderline persoonlijkheidsstoornis. Het is gebleken dat negatieve gebeurtenissen zoals het verlies van een dierbare tijdens de kindertijd of seksueel, lichamelijk of geestelijk misbruik een rol kunnen spelen bij de ontwikkeling van een persoonlijkheidsstoornis op latere leeftijd. Ook is er een samenhang gevonden tussen de ernst van de negatieve gebeurtenissen tijdens de kindertijd en de ernst van de symptomen van de persoonlijkheidsstoornissen. Onderzoek wees uit dat patiënten met een borderline persoonlijkheidsstoornis significant meer negatieve ervaringen hadden in hun leven, in vergelijking tot patiënten zonder dergelijke diagnose.

Niet iedereen die negatieve ervaringen heeft gehad in zijn of haar kindertijd ontwikkelt op latere leeftijd een persoonlijkheidsstoornis. De term 'resiliency' of veerkracht verwijst naar de capaciteit van mensen om stressvolle situaties het hoofd te bieden en zo weerstand te ontwikkelen voor de negatieve effecten van dit soort gebeurtenissen. Iedereen reageert anders op negatieve ervaringen en dit hangt mede af van gevoelens van eigenwaarde en de probleemoplossende vaardigheden.

Coping

De effecten van negatieve gebeurtenissen kunnen beïnvloed worden door de hoeveelheid sociale steun en positieve gebeurtenissen. Het omgaan met stress wordt "coping" genoemd en het soort copingstrategieën zijn bepalend voor de impact van een stressvolle gebeurtenis. Copingstrategieën kunnen beïnvloed worden door bijvoorbeeld de karaktertrekken van een persoon. Zo zijn taakgeoriënteerde copingstrategieën geassocieerd met de trekken extravertie en frustratietolerantie, terwijl meer emotiegeoriënteerde copingstrategieën gekoppeld worden aan neuroticisme en de neiging tot isoleren.

Meerdere studies hebben de verstoorde stressregulatie benadrukt, bij personen die tijdens hun kindertijd negatieve gebeurtenissen, zoals misbruik, hebben ervaren. De stress die zij ervaren hebben als kinderen zou van invloed zijn geweest op de hersensystemen die stress reacties verwerken en deze blijvend hebben aangetast.

Stress kan gezien worden als een causale factor in het ontwikkelen van persoonlijkheidsstoornissen. Stress tijdens de kinderjaren kan negatieve effecten hebben op de ontwikkeling van het psychosociaal functioneren. Er is relatief veel onderzoek gedaan naar de invloed van negatieve gebeurtenissen tijdens de kinderjaren op het ontwikkelen van een persoonlijkheidsstoornis op latere leeftijd, terwijl veel minder onderzoek gericht is op de coping strategieën die van invloed kunnen zijn op de impact van stress.

De conclusie is dat er meer onderzoek nodig is naar de relatie tussen acute en chronische stress en persoonlijkheidsstoornissen zodat men op basis hiervan betere behandelmogelijkheden kan ontwikkelen in de toekomst.

Meer informatie over het onderzoek van Charlotte Barendregt is te verkrijgen via het EFP secretariaat: secretariaat@efp.nl